

Van onderwijs naar zorg: doorverwijzen bij een vermoeden van dyslexie in het kader van de vergoedingsregeling

Het onderwijs en de gezondheidszorg dragen samen de verantwoordelijkheid voor het voorkomen en verminderen van lees-/spellingproblemen. Het onderwijs heeft als taak er alles aan te doen om voor goed lees- en spellingonderwijs te zorgen. Daarbij hoort ook dat lees- en spellingproblemen in een vroeg stadium worden gesignaleerd en dat er bij een achterstand intensieve begeleiding wordt geboden. Voor een beperkte groep is goed onderwijs en intensivering van begeleiding ontoereikend en is behandeling in de gezondheidszorg wenselijk. Leerlingen kunnen pas worden doorverwezen naar de zorg als er sprake is van didactische resistentie die blijkt uit een ernstige achterstand die blijft bestaan, ook na herhaalde interventies. Pas dan is het vermoeden van dyslexie voldoende onderbouwd en kunnen leerlingen doorgestuurd worden voor diagnostisch onderzoek.

Signaleren van leesproblemen in het onderwijs

In de *Protocolle Leesproblemen en Dyslexie* (Expertisecentrum Nederlands) staat beschreven hoe lees- en spellingproblemen met behulp van toetsen en observaties in het onderwijs systematisch kunnen worden opgespoord. Er wordt uitgegaan van meetmomenten waarop de meeste gestandaardiseerde toetsen kunnen worden afgenomen. Elk schooljaar kent hoofdmetingen en tussenmetingen. De hoofdmeting is het meetmoment waarop de lees- en spellingontwikkeling van alle leerlingen in kaart wordt gebracht. De hoofdmetingen vinden plaats in januari/februari en mei/juni. Op basis van de gegevens kan worden bepaald welke leerlingen intensivering van begeleiding nodig hebben. De tussenmetingen hebben tot doel om het effect van de extra hulp aan zwakke lezers en spellers vast te stellen. De tussenmetingen vinden plaats in oktober/november en april/mei.

Op basis van toetsresultaten aangevuld met eigen observaties bepaalt de leerkracht de intensiteit en hoeveelheid ondersteuning die een leerling dient te krijgen. Dit staat beschreven in zorgniveaus waarbij zorgniveau 1 de basis vormt. Zorgniveau 2 en 3 zijn een aanvulling op zorgniveau 1 als de instructie in de klas alleen niet toereikend is voor een leerling.

Zorgniveau	Stap
Niveau 1: Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement
	2 Juist gebruik van effectieve methodes
	3 Gebruik leerlingvolgsysteem
Niveau 2: Extra zorg in de groepssituatie door de leerkracht (zwakste 25% van de leerlingen)	4 Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie in de klas
Niveau 3: Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school (zwakste 10% van de leerlingen)	5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees-/spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes
	6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden van dyslexie
Diagnostiek en behandeling in het zorginstituut (zwakste 4% van de leerlingen)	7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek)
	8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling

Bron: *Continuüm van Zorg* (2005) – Chris Struiksma

Criteria voor doorverwijzing

Bij de invoering van de vergoedingsregeling dyslexie in 2009 is bepaald welke leerlingen voor deze regeling in aanmerking komen. Er zijn criteria vastgesteld waarmee onderwijs en zorg bij doorverwijzing rekening moeten houden. De school moet de ernst van de lees-/spellingproblemen onderbouwen; de diagnosticus stelt vervolgens vast of er inderdaad sprake is van ernstige dyslexie.

Het onderwijs onderbouwt de ernst van het lees-/spellingprobleem door aan te tonen dat er op 3 achtereenvolgende meetmomenten sprake is van een ernstige achterstand ondanks intensivering van begeleiding gedurende twee perioden. Concreet betekent dat het volgende:

- De school toont aan goed onderwijs en intensieve begeleiding geboden te hebben die voldoet aan kenmerken van effectief onderwijs en handelen.
- De school toont aan dat een leerling zeer lage lees- en spellingscores behaalt op 3 achtereenvolgende metingen, ondanks het geboden onderwijs en de intensieve begeleiding.

Het traject dat in het onderwijs wordt doorlopen, wordt hierna in een schema weergegeven. Vanaf groep 3 start het formele leesonderwijs en volgt de leerkracht de lees- en spellingontwikkeling van de leerlingen. Zodra de leerkracht vaststelt (hoofdmeting 1) dat een leerling uitvalt op een lees- en spellingtaak (bijvoorbeeld op de DMT) wordt de begeleiding in het onderwijs geïntensiveerd; er wordt begeleiding op *minimaal* zorgniveau 2 gegeven. Leerlingen die tot de zwakste 20-25% van de lezers behoren (V-score of lage D + E-score) komen in elk geval in aanmerking voor deze extra begeleiding van de leerkracht. Het gaat dus niet alleen om de allerzwakste lezers (de V-minscore of E-score), maar ook om die leerlingen die aan extra ondersteuning behoefte hebben om het lees-/spellingonderwijs in de klas te kunnen blijven volgen. Leerlingen kunnen al voor extra begeleiding in aanmerking komen na het eerste meetmoment in groep 3 (januari/februari) maar ook later in groep 3 (mei/juni), groep 4 of later. De leerkracht houdt een vinger aan de pols gedurende deze eerste periode. Er vindt eventueel een extra tussenmeting plaats om te bepalen hoe de leesontwikkeling van de leerling verloopt.

Bij de eerstvolgende hoofdmeting (hoofdmeting 2) wordt opnieuw gekeken hoe de leerling presteert ten opzichte van de norm. Er wordt bepaald of begeleiding op zorgniveau 2 en 3 nodig is. Bij leerlingen die tot de zwakste 20-25% van de lezers behoren (V-score of lage D + E-score) wordt de begeleiding door de leerkracht op zorgniveau 2 voortgezet. Als de leerling ondanks de extra begeleiding in de voorgaande periode opnieuw ernstige leesuitval laat zien en tot de zwakste 10% behoort (E-score of V-(min)score), komt de leerling bovendien in aanmerking voor zeer intensieve begeleiding op zorgniveau 3. Na een periode van 10 à 12 weken vindt er een tussenmeting plaats.

Deze meting is voor schoolintern gebruik: de meting laat zien of de extra begeleiding effect heeft gehad. Moet de begeleiding worden voortgezet en/of moet de begeleiding worden bijgesteld? Omdat de toetsen niet voor dit moment zijn genormeerd, kunnen de scores alleen worden vergeleken met de scores van het vorige meetmoment (hoofdmeting 2). Zo kan worden bepaald of de leerling zich ontwikkelt en of er verbetering is. Eventueel kan de begeleiding worden bijgesteld voor de volgende interventieperiode. Na deze periode van zeer intensieve begeleiding vindt opnieuw een hoofdmeting (hoofdmeting 3) plaats. Op basis van de (genormeerde) toetsgegevens op de drie hoofdmetingen en de effecten van onderwijs en de extra geboden begeleiding, kan ervoor gekozen worden een leerling door te verwijzen naar de zorg voor diagnostiek en behandeling.

Voor doorverwijzing naar de zorg komen alleen de leerlingen in aanmerking die op *alle* 3 hoofdmetingen een zeer lage score hadden (zie schema). Er zal niet bij alle leerlingen die extra begeleiding op school krijgen, aanleiding zijn om ze door te verwijzen. Het gaat alleen om de leerlingen bij wie sprake is van (zeer) ernstige lees-/spellingachterstand en didactische resistentie. Bij leerlingen met minder ernstige lees-/spellingproblemen heeft de school de taak de lees- en spellingontwikkeling met onderwijs en extra ondersteuning te optimaliseren.

Schema Stappenplan voor toetsing, onderwijs, begeleiding en doorverwijzing

Actie	Toelichting	Vervolgactie Onderwijs en Begeleiding
Hoofdmeting 1	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op zorgniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal zorgniveau 2.
(Tussenmeting)	Eventueel vindt er een tussenmeting plaats.	
Hoofdmeting 2	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Effectief leesonderwijs op zorgniveau 1. In elk geval krijgen leerlingen die tot de zwakste 20-25% behoren extra begeleiding op minimaal zorgniveau 1 en 2. Leerlingen die tot de zwakste 10% behoren, krijgen begeleiding op zorgniveau 1, 2 en 3.
Tussenmeting	Na een periode van 10-12 weken intensieve begeleiding vindt er een tussenmeting plaats. Ruwe scores en vaardigheidsscores van een leerling worden vergeleken met de scores van hoofdmeting 2 om effect van begeleiding te bepalen.	Voortzetting van de (extra) begeleiding op zorgniveau 1, 2 en 3 met eventuele aanpassingen.
Hoofdmeting 3	Afname van gestandaardiseerde/genormeerde toetsen op de hiervoor geschikte momenten.	Bepaald wordt welke begeleiding een leerling vervolgens nodig heeft op school en of een leerling voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking komt.
<i>Doorverwijzing?</i>	Een leerling komt voor doorverwijzing naar de zorg in aanmerking als: 1. De scores op de 3 hoofdmetingen waren: - Lezen: V-(min)score of E-score (laagste 10%) OF - Lezen: V-score of lage D-score (laagste 20%) - Spelling: V-(min)score of E-score (laagste 10%) 2. Begeleiding op alle zorgniveaus voldeed aan kenmerken van effectief handelen.	Ook tijdens en na de behandeling in de zorg krijgen leerlingen extra begeleiding. Hoe de leerling in het onderwijs kan worden begeleid wordt afgestemd met de zorginstelling.

NB: De hoofdmetingen vinden plaats in januari/februari en mei/juni. De tussenmeting in oktober/november of april. De eerste meting waarop een leerling leesuitval laat zien, geldt als hoofdmeting 1. Dit kan halverwege groep 3, eind groep 3 of later zijn.

Omgaan met uitzonderingen

Pas na een periode van goed onderwijs en intensieve begeleiding kan een leerling worden doorverwezen voor diagnostisch onderzoek om na te gaan of er sprake is van (ernstige) dyslexie. Hierbij gelden de beschreven criteria van toetscores voor doorverwijzing. De criteria zijn opgesteld als richtlijn voor het onderwijs en de zorg om ervoor te zorgen dat zo min mogelijk leerlingen ten onrechte voor diagnostiek worden aangemeld. In een aantal gevallen kan een uitzondering worden gemaakt en worden afgeweken van de richtlijn. Een school kan bij twijfel over de leesontwikkeling van een leerling contact opnemen met de zorginstantie. Of er kan een uitzondering worden gemaakt voor leerlingen met erfelijke aanleg voor dyslexie en al zeer vroeg optredende signalen van ernstige lees-/spellingproblemen. De professional uit de zorg zal de toetsgegevens en de kwaliteit van de geboden begeleiding beoordelen waarbij hij is gebonden aan ethische en professionele regels omtrent het vaststellen van ernstige dyslexie.